

AVA
AL PARADÍS

MATEU CIURANA

AVA AL PARADÍS

AVA AL PARADÍS

Primera edició: març del 2023

- © Mateu Ciurana Xirgo, dels textos
- © Silver Screen Collection/Getty Images,
de la fotografia de la coberta
- © Editorial Efadós, d'aquesta edició
Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat
- © Editorial Efadós, de la col·lecció
El Fil de la Història
Direcció de la col·lecció:
Margarida Codina Carbonell
Coordinació de la col·lecció:
Jaume Alcázar Parera
Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

ISBN 978-84-19239-91-4
DL B-2005-2023
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Per a Mireia, que no li agrada
que li expliqui les pel·lícules.

Però, el Dit, impassible,
segueix i continua escrivint.
Deturar-lo no podràs,
ni amb la teva pietat ni el teu seny.
Ni pots, amb les teves llàgrimes esborrar,
ni una coma, ni un accent.

(Rubba'iat, d'Omar Khayyam)

Índex

Sinatra a Caldes	17
Les cendres d'un mort	21

PRIMERA PART

El misteri d'Ava Gardner

I – El món passa per Caldes	27
II – La cambra d'Ava Gardner	31
III – En Molinas ho sap gairebé tot	41
IV – La residència	49
V – L'amic d'en Jeroni	57
VI – Hemeroteca Pandora	65
VII – Una pista definitiva	71

SEGONA PART

El paradís d'Ava Gardner

I – Jo, abans d'Ava	79
II – Diumenge	87
III – Dilluns	93
IV – Dimarts	109
V – Dimecres	115
VI – Dijous	119
EPÍLEG	123

SEGONA PART
(Avançament)

El paradís d'Ava Gardner

No hi ha cap fotografia dels dies en què l'Avita va ser amb nosaltres. L'any cinquanta, i encara més a pagès, les màquines de retratar eren cosa de professionals, però la meva memòria va captar i retenir algunes imatges que, a còpia d'anys i de recordar-les, han quedat fixades en el meu pensament. Ves a saber si corresponen a la realitat exacta, perquè diuen que, quan rememorem alguna cosa, el que fem és portar al primer pla de la memòria el darrer cop que les vam recordar, de manera que no resulta impensable que, amb el temps, el que tinc al cap s'hagi anat allunyant de l'original.

Sigui com sigui, la meva imatge preferida d'aquells dies és la de la meva àvia Carmeta enriolada amb aquella jove tan guapa que portava pantalons, fumava com un carreter, no es treia mai les ulleres de sol, mastegava xiclet i parlava estranger. I de com les dues dones es miraven i somreien sense poder dir-se gairebé res, perquè en aquell temps l'Ava només sabia una dotzena de paraules en castellà i la meva padrina encara potser no tantes i mai va entendre que algú es pogués dir Ava, tan maco com és Eva.

I jo, és clar, feia de traductor.

—Your grandma reminds me of my mom, darling. Tell her that I'm also a farmer. But at home we grow tobacco.

Aquells tres dies de la sega no es va cansar de repetir que ella també era pagesa, però que a la seva granja de Carolina del Nord, amb els seus pares, hi collien tabac. Quatre dies que van canviar

les nostres vides, quatre dies i tres nits que em van obrir els ulls al món.

Mai més no la veuria en persona i, amb els anys, sentiria molt a parlar d'ella. Ella, Ava i les pel·lícules, Ava i els homes, Ava i les festes, Ava i els excessos, Ava decebuda dels homes, els darrers anys d'Ava a Londres amb la companyia del seu gos fidel.

Molts cops he tingut la fantasia d'imaginar que, en algun racó del seu pensament, hi va guardar l'olor que feia el meu dormitori, que vaig transformar en santuari, la cambra de l'Ava, i de la gràcia que li feia el soroll del somier de molles que xerricava cada cop que ens movíem una mica al llit.

Perquè jo, ja t'ho ben juro, mai no oblidaré l'olor meravellosa de l'única dona amb la qual he dormit abraçat en tota la meva ja llarga vida.

'El dia que Frank Sinatra va passejar-se per Caldes'

(M. C. Revista AQUAE, núm. 72, 2n trimestre del 2022)

No és cap conya. Aquest article no és una ficció, ni una fantasia. Frank Sinatra, «la Veu», el més gran cantant melòdic que ha conegut la història, va passar unes hores pel poble de Caldes de Malavella enmig d'un furibund atac de banyes.

Va ser a mitjan mes de maig del 1950. Aquella setmana, als cinemes espanyols es projectava el NO-DO, edició número 387-A, en la qual sortia el cantant més famós de tots els temps baixant de l'avió a l'aeroport del Prat i declarant als periodistes que s'havia pres uns dies de descans i aprofitava per venir a saludar la seva amiga Ava Gardner que era a la Costa Brava rodant la pel·lícula Pandorayelholandéserrante (Pandora and the Flying Dutchman), encara que en aquell moment la premsa d'aquí la titulés com a Pandora y el holandés volador. És una història prou coneguda que forma part de les llegendes fundacionals del turisme a la Costa Brava àmpliament documentada a les hemeroteques i que forma part dels records de la gent que ho va viure, especialment entre la gent del bonic poble de Tossa.

En poques paraules, la cosa va anar així: la guapíssima Ava Gardner va venir a la Costa Brava per rodar aquella pel·lícula en què compartia cartell amb James Mason i amb un torero-actor català que es deia Mario Cabré. El bo d'en Cabré va caure rendit als encants de l'estrella nord-americana i es veu que ella li va fer un cas relatiu, però la duríssima censura franquista que tenia cura de la moral pública va voler passar per alt aquell affaire

perquè considerava que el mínim que podia fer una fresca artista estrangera era caure rendida davant d'un macho-torero hispànic. I la premsa internacional també va sucra-hi pa. No n'hi havia per a tant, segur. El cas és que el pretendent oficial de la Gardner era un italià gelós anomenat Francis A. Sinatra, que, quan va llegir a la revista *Variety* que la seva estimada li feia el salt amb un torero a la llunyana costa mediterrània, no solament es va enfilem per les parets, sinó que també es va enfilem a un avió i va volar cap a Barcelona disposat a no deixar-se posar banyes per un matador.

Tothom sap que Sinatra va aterrar a Barcelona i tothom sap que va arribar a la Gavina de s'Agaró, on es va trobar amb l'estrella de la Metro. El que no haureu vist escrit enlloc fins ara és que entre una cosa i l'altra va passar per Caldes i el seu pas no va ser gens discret.

Sinatra, un acompanyant i algunes maletes van baixar a l'estació de Caldes, on van arribar en un exprés, i allà mateix un Sinatra nerviós i emprenyat ja va muntar el primer xou davant l'evidència que cap dels presents sabia parlar en anglès i ell desconeixia l'espanyol. Me l'imagino amb un exemplar rebregat de la revista *Variety* a la mà amb una foto de la seva estimada Ava Gardner en actitud tendra amb el torero. Me l'imagino intentant fer-se entendre i demanant que com es feia per arribar fins on era el rodatge. De fet, Tossa, principal localització del film, queda molt a prop. Tampoc queda lluny l'Hostal de la Gavina, on se suposa que s'allotjava ella els dies que filmaven per la zona i, per tant, no anava pas mal encaminat baixant a l'estació de Caldes de Malavella.¹ Però hi havia un problema amb l'idioma i Sinatra va perdre els estreps fins que el van acompanyar a casa de l'única persona del poble que podia parlar anglès amb fluïdesa.²

Vull consignar que les meves dues fonts es contradiuen en el nom del taxista que va portar el famosíssim cantant des de Caldes

www.efados.cat/fil/ava1

www.efados.cat/fil/ava2

fins a la Costa Brava, i no ho poden aclarir perquè ja fa anys que no són entre nosaltres.

Començo per la font directa. Fa molts anys, en un programa que jo presentava a Radiocadena, a Girona, el taxista Salvador Balliu em va explicar no solament que va ser ell qui va fer el servei sinó que Sinatra li va mostrar la famosíssima i valuosa joia que portava per demanar a Ava que es casés amb ell. No necessàriament ha de ser contradictori perquè una altra font em parla del taxista Pitu Verdguer baixant l'artista de l'estació i anant a fer gasolina en aquell assortidor tan característic que hi havia davant de can Tauler. Es recorda Sinatra neguitós intentant fer-se entendre davant de la popular botiga caldenca, convertida avui en supermercat.

L'explicació final pot aclarir-se una mica amb l'entrada a l'anècdota d'un altre Balliu.

Pere Balliu, pare del taxista que em va contar la història, de jove havia anat a fer fortuna a Austràlia i, per tant, parlava anglès fluidament. Així que sovint el cridaven per fer tasques de traducció en una època en què pràcticament ningú no entenia l'anglès. Puc imaginar-me la sorpresa de l'home quan es va trobar cara a cara amb el famosíssim crooner americà, que, per acabar-ho d'adobar, estava fet una fera. No prenc partit per cap de les dues versions, però no seria gens estrany que haguessin intervingut en l'anècdota tots dos taxistes de Caldes. Podria suposar que Balliu el va encaminar perquè el taxi del seu fill el portés fins al seu destí, que va ser la Gavina de s'Agaró. Diu la llegenda, i en parla la premsa de l'època, que el cantant portava una joia amb maragdes –per tant, del mateix color que els ulls d'Ava– valorada en deu mil dòlars.

Aquí la llegenda es torna a dividir en dues versions: els que diuen que Sinatra es va agenollar davant de la Gardner, li va oferir la joia i li va demanar matrimoni, i els que diuen que l'arribada del cantant va comportar una escena de gelosia de les que fan època. Jo m'inclino a creure que les dues versions no són excloents coneixent el temperament explosiu tant d'ell com d'ella.

Sempre he dit que Caldes de Malavella potser no és al centre del món però segur que és al camí que hi porta.

‘Enxampen una dona introduint les cendres d’un mort a l’escultura d’Ava Gardner a Tossa’

(Eva Batlle. Diari de Girona, 30/05/2022)

La Policia Municipal de Tossa va sorprendre in fraganti la matinalada de dissabte una dona que introduïa les cendres que portava en una urna funerària a la base de la famosa escultura dedicada a l’actriu Ava Gardner que hi ha a la Vila Vella tossenca.³

La dona havia emprat un piolet per fer una obertura entre l’escultura de bronze i la base de formigó en la qual està clavada per on anava introduint les restes mortals quan va ser enxampada per la policia, que feia una patrulla rutinària.

En el moment dels fets es va limitar a dir als agents que estava complint una darrera voluntat. Els agents, però, van impedir que continués el seu intent, atès que la llei prohibeix d’una manera estricta el dipòsit de cendres procedents de la incineració de cadàvers en llocs que no estiguin especialment habilitats, com els cementiris o columbaris degudament legalitzats.

Feta la denúncia, la dona s’enfrontarà no solament amb la responsabilitat d’haver malmès la base del monument sinó amb un possible delicte contra la salut pública. La policia va requisar l’urna amb la resta de cendres que encara contenia i decidirà com es retiren les que ja havia aconseguit introduir-hi.

3

www.efados.cat/fil/ava3

De moment no es coneix la identitat de la dona, de la qual només se sap que és veïna de Caldes de Malavella, i encara menys el nom de la persona morta que va demanar que les seves restes es dipositessin a l'escultura. L'obra és de l'artista Ció Abellí i recorda des de fa més d'una vintena d'anys el famós rodatge de la pel·lícula Pandora y el holandés errante (A. Lewin, 1951), que va suposar el gran impuls turístic de la Costa Brava.

PRIMERA PART
EL MISTERI D'AVA GARDNER

El món passa per Caldes

Francament, als meus editors i a mi ens encantaria que aquest llibre fos un gran èxit i jo em pogués fer un fart de signar-ne exemplars. I que Graset en mostrés la primera edició a la càmera, Basté m'entrevistés com si ens coneguéssim de tota la vida i sentir Marc Giró dir per la ràdio que li ha encantat.

Permeteu que faci aquest petit exercici onanista de vendre la pell abans de matar l'os o que gosi dir blat!, abans de ser al sac i ben lligat, i encara més, que no estigui foradat. Perquè, ben mirat, em poso a escriure sense tenir res. No tinc ni editors ni text escrit. Ni tan sols, ara mateix, una història que, a més d'un plantejament inicial, tingui un nus argumental que porti cap a un desenllaç.

I, com que somio truites amb facilitat, ja em veig als aparadors de les llibreries i fins i tot imagino que aquesta història pugui tenir continuïtat amb volums futurs amb aquelles faixes de paper que porten alguns llibres. Ja em sembla que ho veig: «Torna el periodista Maurici Clapés en una nova i apassionant investigació sense sortir del seu poble».

Per tant, si llegeixes això en un llibre, degudament editat, a més de felicitar-me, pots pensar que la cosa està mitjanament encaminada.

Fins aquí, la primera palla.

Em presento: Maurici Clapés, periodista local, xafarder, divorciat, fumador emèrit amb recaigudes i més a prop de la seixantena que de la cinquantena. Tot i la meva edat, la vida m'ha fet el regal

d'haver gaudit d'uns pares joves amb qui comparteixo sostre en aquests moments.

Quan la dona i jo ens vam divorciar, vaig seguir el manual del perfecte fill pròdig tornant al meu poble nadiu de Caldes de Malavella per refugiar-me d'una manera provisional a la llar paterna. Ha plogut des de llavors i em sembla que no tinc intenció de marxar-ne. Vivim en una casa que vol ser modernista, un modernisme de pa sucats amb oli com tantes altres cases del poble. Són construccions fetes en les èpoques daurades dels balnearis, quan els senyors de Barcelona venien a fer salut i a prendre les aigües. Sempre m'he imaginat que els mestres d'obres que les van aixecar només havien vist el verdader modernisme en alguna fotografia o ni tan sols això.

De casa, entra i surt cada matí Dulce María de los Santos Custodios, simpàtica i eficaç assistenta dels pares, a qui no sembla molestar que la meua mare l'hagi rebatejat simplement com a Dolça, que és més breu i nostrat. La Dolça, a més de fer tasques domèstiques, és el nexa d'unió de la mare, que surt poc, amb la resta de la vila. S'intercanvien coneixement, una transmetent el *Who's who?* i l'altra posant-la al corrent de qui entra, qui surt i qui va o ve o qui s'allita amb qui. El cas és que m'estic a la part de dalt de la casa i, sense deixar de fer vida familiar, entro, surto, m'absento i rebo sense donar gaires explicacions.

Ara és el moment de dir que, enmig del daltabaix de la separació, un bon amic em va fer empenyar dient-me que, per a un home de la meua edat, si ja té els fills emancipats –i la meua filla ho està i triga força més que jo a respondre els missatges de WhatsApp–, l'estat de divorciat és l'ideal. No em va fer gràcia, dic, però he hagut de repetir aquesta idea a més d'un conegut en el moment en què el seu matrimoni ha fet aigües.

M'agrada dir que el meu mineromedicinal poble de Caldes de Malavella no es pot considerar el centre de l'univers, però segur que és al camí que hi porta. Per aquí passa tot i tothom, d'ençà que la gent del neolític –ara no sé si inferior o superior– van adonar-se que s'hi estava bé al costat d'una surgència d'aigua termal. D'ençà que els romans s'hi van establir i fins avui, tot passa per aquí. Ens

travessa la Via Augusta, autopista avant la lettre que unia Roma amb Cadis –riu-te'n del Corredor Mediterrani–, el camí ral, la via del tren, la Nacional II, les conduccions elèctriques, de gas i tutti quanti. Fins i tot, algú es va inventar una visita de l'apòstol sant Pau a les Termes Romanes per fundar el cristianisme a la Península i batejant els primers cristians amb la prodigiosa aigua calenta que sorgeix, generosa, de no se sap gaire bé quina profunditat.⁴

Repeteixo la idea: Caldes no deu ser el centre de l'univers, però és al camí que hi porta. I jo, periodista de proximitat i tafaner de mena, m'he adonat, amb el temps, que no cal moure's de lloc per viure històries allucinant. Perquè són aquestes històries les que ens apareixen sobtadament per aquí. En tot cas, llegir al *Diari de Girona* això que una dona del poble va intentar enterrar les cendres d'un difunt a la base de l'escultura de l'Ava Gardner de Tossa és com posar-me l'esquer davant dels morros. Sens dubte, aquest és un cas ideal perquè el gran Maurici Clapés, periodista divorciat, xafarder i torracollons, senti la necessitat de ficar-hi el nas.

Em proposo escriure a raig i fer les correccions imprescindibles al text. No pas com a recurs narratiu, sinó per pura mandra. M'agrada, de bon matí, posar per escrit el que vaig viure el dia abans.

Això té el problema que, quan parlo d'ahir, he de fer servir temps verbals pretèrits i em poso malalt de la quantitat pornogràfica de «vaig» que em surten. És una llàstima que hàgim proscribit de la parla nostrada els passats simples. Hauríem de parlar i escriure com en temps de Verdager i estalviar-nos els maleïts «vaig». Que bonic seria dir: agafí, passegí, mengí, follí...!

T'ho contaré de la manera més planera i menys literària possible, i ja m'ho sabràs dir si no deixes el llibre fins al final –abandonar un llibre és un dret constitucional– perquè creu-me que hi ha tema.

4

www.efados.cat/fil/ava4